

FRÅGESTÄLLNINGAR OCH METODER

Kvalitetsgranskning

Undervisningen i särskolan

2009/2010

Av denna PM framgår vilka tre centrala frågor som ska granskas och bedömas i denna kvalitetsgranskning. Dessa frågor finns angivna i projektplanen. Utöver detta finns det avslutningsvis ett fjärde avsnitt med ytterligare frågor som också är av betydelse för att kunna göra en helhetsbedömning av kvaliteten i undervisningen i särskolan.

Under varje huvudfråga anges det ett antal kompletterande frågeställningar som behöver utredas och belysas. I den högra kolumnen anges vilka metoder som ska användas. Frågorna är komplexa och kan i sig inrymma ett antal följdfrågor varför denna PM har kompletterats med exempel på ytterligare frågor. Det är varje inspektörs ansvar att se till att projektets frågeställningar belyses i intervjuerna.

Som komplement till denna PM finns ett kommentarmaterial för hur observationer och analyser ska göras av klassrums/lektionsbesök.

Analys av individuella utvecklingsplaner (IUP) samt lärares utbildning görs för respektive skola av ansvariga inspektörer. På central nivå sammanställs och analyseras samtliga granskade skolor. Detta material redovisas för samtliga inspektörer och kommer utgöra en del i den analys och redovisning som ska göras i den avslutande, övergripande rapporten om denna kvalitetsgranskning.

Fråga 1. Arbetar skolan systematiskt för att ta reda på varje enskild elevs behov, förutsättningar och möjligheter?

Kompletterande frågeställningar	Granskningsmetoder
Hur arbetar lärare med att ta reda på enskilda elevers förutsättningar och utvecklingsmöjligheter?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Intervju med rektor • Klassrumsobservationer/analys
Vilka förväntningar har lärarna på elevernas möjligheter att utvecklas kunskapsmässigt?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • IUP-analys • Klassrumsobservationer/analys

Exempel på frågor

GRUPPINTERVJU – LÄRARE

- Hur arbetar ni för att ta reda på elevers behov, förutsättningar, möjligheter och hinder?
- Lärarnas tankar om elevernas möjligheter att utvecklas och vilken kunskap de behöver?
- Vilka förväntningar har ni på elevernas möjligheter att utvecklas kunskapsmässigt?

INTERVJU - ENSKILDA LÄRARE

- Hur arbetar du för att ta reda på elevers behov, förutsättningar, möjligheter och hinder?
- Vilka förväntningar har du på elevernas möjligheter att nå målen i svenska?
- Finns det mål i ämnet svenska som du upplever att eleverna inte har möjlighet att nå?

Fråga 2. Utgår undervisningen från elevernas förutsättningar och fokuserar den på vad som är möjligt och utmanande för eleverna i lärandet

Kompletterande frågeställningar	Granskningsmetoder
Hur arbetar lärare med att tolka och omsätta målen i kursplanen för svenska och för att genomföra dem i undervisningen? Samverkar lärarna i detta arbete?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Intervju med rektor • Klassrumsobservationer/analys
Vilka tolkningar av den nationella kursplanen i svenska ligger till grund för lärarnas val av undervisningsmetod, innehåll, läromedel, arbetssätt mm?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Intervju rektor • IUP-analys
Vilka former av kunskaper och förmågor anser lärarna är viktiga att fokusera i ämnet svenska?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Klassrumsobservationer/analys
Ges eleverna möjligheter att utveckla sin språkliga förmåga i ämnet svenska genom att använda sitt språk - tala, lyssna, skriva, läsa, tänka, tecken som stöd (eller annan kompletterande kommunikation) i meningsfulla , vardagliga sammanhang?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Intervju med rektor • Klassrumsobservationer/analys
Hur arbetar lärarna med att åstadkomma en flerstämmig lärandemiljö/undervisning?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Intervju med rektor • Klassrumsobservationer/analys
Hur ges eleverna möjlighet till delaktighet och ansvarstagande för det egna lärandet?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Klassrumsobservationer/analys
Dilemman: att utmana varje elev i sin kunskapsutveckling?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare
Undervisas eleverna av lärare med adekvat utbildning?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Analys av lärares utbildning • Intervju med rektor
Vad ingår i elevassistenternas ansvar/uppgifter?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Klassrumsobservationer/analys
Ges särskilt stöd? Vilket särskilt stöd ges i ämnet svenska? Övriga ämnen? Hur följs resultaten av detta upp?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Intervju med rektor
Vilka åtgärder har gjorts på skolövergripande nivå för att förbättra undervisningen och öka måluppfyllelsen?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Intervju med rektor

Exempel på frågor

GRUPPINTERVJU – LÄRARE

Om ämnets roll i utbildningen och lärarnas samarbete

- Hur ser ni på svenskämnet mer övergripande?
- Vad lägger ni stor vikt vid i er svenskundervisning?
- Finns det något som ni inte lägger så stor vikt vid?
- Vad tycker ni är viktigt att eleverna lär sig när det gäller svenskämnet?
- Hur arbetar ni för att erbjuda eleverna en språkutvecklande undervisning?
- Hur ser den typiska progressionen ut i er undervisning?

- Hur brukar ni arbeta med läroplans- och kursplanefrågor A) i allmänhet, B) i svenskämnet?
- Förekommer annat lärarsamarbete när det gäller svenskämnet? I så fall kring vad och hur?
- Har er syn på undervisningen i ämnet svenska förändrats under senare år? I så fall varför/på vilket sätt?

Arbetsformer, läromedel, särskilt stöd mm

- Hur tänker ni när det gäller val av arbetsformer; individuellt arbete, pararbete, grupparbete och arbete i helklass?
- Vad utgår ni ifrån när ni väljer läromedel i svenska?
- Vad utgår ni ifrån när ni ev. väljer olika former av AKK¹ som kommunikativt stöd i elevernas lärande?
- Vilken betydelse uppfattar ni att eleverna kan ha för varandras lärande? Exempel?
- Vilket särskilt stöd kan elever få i ämnet svenska? Vilka resultat ger detta och skulle det behöva utvecklas – i så fall på vilket sätt?
- Finns den kompetens och kunskap som behövs för att eleverna ska få det särskilda stöd de behöver?

Övrigt

- Vilken roll och vilket ansvar har elevassistenterna?
- Uppfattar ni att ni har den kompetens i ämnet svenska som behövs för att ge alla elever en bra utbildning? Får ni den kompetensutveckling ni behöver?

INTERVJU - ENSKILD LÄRARE

Om ämnets roll

- Finns det några kursplanemål i svenska som du lägger särskilt stor vikt vid i din undervisning? Varför detta/dessa mål? Hur märks det i praktiken? Har det förändrats det över tid- i så fall hur?

Genomförande (innehåll, arbetssätt, arbetsformer, anpassning)

- Vilka är dina syften vid val av innehåll i arbetsuppgifterna som eleverna har i svenska?
- Vilka är dina syften när du organiserar undervisningen? (Individuellt arbete? Arbete i par? I grupp?)
- Vilka är dina pedagogiska tankar i fråga om klass- respektive individuella scheman?
- Vad utgår du ifrån i valet av olika former av AKK² i undervisningen?
- Finns det delar i ämnet svenska som du uppfattar som svåra för dina elever att lära sig?
- Hur är undervisningens innehåll sammankopplat i de olika aktiviteterna som sker under skoldagen och under skolveckan? (Gör dessutom gärna kopplingar till konkreta exempel som ni som inspektörer har sett!)

Frågor utifrån konkreta exempel som inspektörerna har sett under lektionsbesök:

- Vad var avsikten med/ vad skulle eleverna lära sig med hjälp xx uppgift?
- Vilka är dina syften i val av just detta/dessa läromedel (eller medel för lärande)?
- Vilka olika språkliga förmågor uppfattar du att eleverna då får möjlighet att använda?
- Är det några delar som du uppfattar var utmanande för eleverna i xx lektion (alt. några lektioner).
- Hur anser du att den undervisning som vi har sett är kopplad till strävansmålen i kursplanen för svenska?

Elevernas delaktighet

- Hur arbetar du för att göra eleverna delaktiga dels i sitt eget lärande, dels i varandras lärande?
- På vilket sätt kan elever påverka innehållet i undervisningen? Arbetssätt? Arbetsformer?
- Hur medverkar eleven i utvecklingsamtal, IUP?
- Hur ser samarbetet ut med föräldrar? Vad handlar det om?

Övrigt

¹ AKK= Alternativ Kompletterande Kommunikation. T.ex. Bliss, Pecs, tecken som stöd.

² Se fotnot 1

- Vad har ev. elevassistent/er för ansvar? Hur får de sina uppdrag? Hur följs deras insatser upp?
- Har du tankar om att du skulle vilja kompetensutveckla dig ytterligare i ämnet svenska?
- Hur ser du på din egen kompetens när det gäller att använda olika verktyg för att främja elevernas lärande (olika läromedel, medveten IT-användning, digitala böcker, AKK...)?

Fråga 3. Följs elevernas kunskapsutveckling upp och bedöms i ämnet svenska utifrån den nationella kursplanens mål?

Kompletterande frågeställningar	Granskningsmetoder
Genomförs utvecklingssamtal? Används IUP som ett led i att stödja elevens utveckling och progression i lärandet?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Intervju med rektor • IUP-analys
Hur arbetar lärarna med kunskapsbedömningar? Ses de som verktyg för att stödja och främja deras lärande eller har de någon annan funktion?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare
Hur görs elever delaktiga i sin lärandeprocess?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Klassrumsobservationer/analys
Uppfattar lärare och rektor att det finns samsyn i hur kunskapsutveckling ska följas upp och bedömas i ämnet svenska? Vad innebär samsyn för dem?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Intervju med rektor
Vilka metoder används för att bedöma elevers kunskap (portfolio, video, läs- och skrivutvecklingsschema mm)?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med elever • Klassrumsobservationer/analys
Lärares syn på möjligheter och svårigheter med kunskapsbedömning och betygssättning?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Intervju med rektor
Vilka förutsättningar uppfattar skolan att undervisningen ger eleverna då det gäller att nå nationella mål i ämnet svenska?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Intervju med rektor • IUP-analys • Klassrumsobservationer/analys

Exempel på frågor

GRUPPINTERVJU – LÄRARE

- Har alla elever IUP och skriftliga omdömen?
- Finns det "riktlinjer" här för hur ni ska arbeta med kunskapsbedömningar, IUP och skriftliga omdömen?
- Vilka metoder använder ni för att göra kunskapsbedömningar?
- Hur använder ni kunskapsbedömningarna vid klassövergångar?

INTERVJU - ENSKILDA LÄRARE

- Hur arbetar du med att följa upp elevernas kunskapsutveckling i svenska? System för dokumentation?
- Vad är det du bedömer och i förhållande till vad?
- Hur använder du IUP och kunskapsbedömningar i den konkreta undervisningen? (Diskutera detta utifrån några av de IUP vi har fått.)
- Hur återkopplar du kunskapsbedömningar till eleven som en del i deras lärande?
- Finns det mål/målområden/ i svenska där du uppfattar att det är svårt att göra bedömningar?
- Kan du redovisa elevernas (konkreta) resultat vt- 09 i svenska åk 5 o 9. Hur många nådde målen? Hur är det dokumenterat?
- Hur många av dessa elever hade behov av särskilt stöd i svenska? Insatser?

- Vilka svårigheter och möjligheter ser du att det finns vid (eventuell) betygsättning?

4. Kompletterande frågor

Kompletterande frågeställningar	Granskningsmetoder
Får eleverna de garanterade timmar de har rätt till under sin utbildningstid?	<ul style="list-style-type: none"> • Analys av skolans timplan
Hur utnyttjas möjligheten till ett 10:e skolår?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Samtal med (äldre) elever • Intervju med rektor
Rektors utbildning och pedagogiska erfarenhet? Rektors kunskap och erfarenhet av särskola?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju med rektor • Redovisade uppgifter om personals utbildning
Skolans kvalitetsarbete? Sammanställs resultat på skolnivå och ligger till grund för beslut om insatser för att förbättra verksamheten?	<ul style="list-style-type: none"> • Intervju och samtal med lärare • Intervju med rektor

Exempel på frågor

GRUPPINTERVJU – LÄRARE

- Hur arbetar rektor för att hålla sig förtrogen med den undervisning som bedrivs?
- Hur vet rektorn vilka resultat eleverna når i svenska?
- Hur arbetar ni på skolan med att utveckla undervisningen utifrån resultat i svenska? Rektorns roll då?
- Vad har ni för utvecklingsplaner/insatser fn vad gäller undervisningen i särskolan? Vilka problem/utmaningar vill ni lösa?
- Erbjuds eleverna årskurs 10? Hur många väljer det och varför/varför inte? (gäller bara skolor med årskurs 9)
- Följs skolans timplan?

INTERVJU - ENSKILDA LÄRARE

- Hur arbetar rektor för att hålla sig förtrogen med din undervisning och de resultat som dina elever når i svenska? Besöker han/hon dina lektioner ibland?
- Tycker du att den här särskolan som helhet är en bra verksamhet för eleverna? Dvs. att den har en god kvalitet och ger eleverna den utbildning de har rätt till och behöver? Om inte – vad tycker du skulle kunna utvecklas ytterligare?

INLEDANDE SAMTAL OCH INTERVJU MED REKTOR

Inledande samtal

- Särskolans organisation, lokaler m.m. i förh. till grundskolan. Motiv och ev. dilemman med denna organisation.
- Finns det någon/några elever i grundsärskoleklasserna som följer träningskolans kursplan eller grundskolans kursplan?
- Vilket intresse uppfattar rektor att det finns på central nivå i kommunen om särskolans verksamhet och resultat?
- Hur fungerar kommunikationen central nivå ↔ lokal nivå/skolan när det gäller särskoleverksamheten?

Intervju

- Hur ser det skolövergripande arbetet ut med att tolka och omsätta nationella mål lokalt? Ex i svenska.
- Hur vet du om undervisningen i svenska utgår från strävansmålen?
- Vilka resultat har nåtts i svenska åk 5 och 9 de senaste åren? Resultat i övriga ämnen?
- Hur arbetar skolan med IUPer och skriftliga omdömen i alla ämnen?
- Hur vet du om det är elevens eller skolans förutsättningar som är begränsningen för elevernas lärande?
- Finns det elever som är i behov av särskilt stöd i ämnet svenska? Insatser? ÅP?
- Hur följs resultaten av detta arbete upp?
- Ges intyg till alla elever? Ges betyg – hur informeras om det? Vanligt förekommande?
- Finns det behov av att utveckla undervisningen i svenska? I så fall på vilket sätt och varför? Hur identifierat behovet av utveckling? Vilka åtgärder har hittills vidtagits? Resultat?
- Rektors pedagogiska ledarskap: Vilka frågor fokuseras för närvarande?
- Elevassistenters roll och ansvar? Be om en kopia av befattningsbeskrivning för detta om sådan finns.
- Erbjuds eleverna årskurs 10? När informeras om detta? Hur många väljer det och varför/varför inte?
- Timplanen: Frågan utreds om eleverna inte får sin garanterade undervisningstid.
- Lärarnas utbildning (avstämning mot inlämnade uppgifter)? Anser rektorn att det saknas viss kompetens – i så fall vad och ev. i vilket ämne? Rekryteringsstrategier? Aktivt sökande?(Frågan gäller såväl tillgången till utbildade lärare som lärare med ämnesdidaktisk kompetens)
- Vilken kompetensutveckling har lärare fått i ämnet svenska?

SAMTAL MED ELEVER

Alla elever

- Vad har ni arbetat med idag?
- Brukar ni arbeta så här?
- Vad var lätt idag? Vad brukar du (*och du och du... gå laget runt*) göra om du tycker uppgifterna är för lätta?
- Vad var svårt idag? Vad brukar du (*och du och du... gå laget runt*) göra om du tycker uppgifterna är för svåra?
- Tycker ni att det är ett roligt sätt att jobba så som ni har gjort idag?

- Har lärarna och ni pratat om att det finns mål i t.ex. svenska som det är tänkt att alla elever ska försöka nå/kunna?
- Tycker ni att det går bra för er i skolan? Hur vet ni det?
- Brukar ni (och era föräldrar) ha utvecklingssamtal med lärare? Vad pratar ni om då?
- Kan ni berätta då om hur ni tycker att det går för er i skolan?
- Har du en individuell utvecklingsplan? Vad står det i en sådan plan?

- Finns det något mer än det du gör i skolan som du skulle vilja lära dig?

- Vad brukar elevassistenten/assistenterna göra? (*om elevassistent finns*)

Kompletterande frågor till äldre elever (årskurs 7-10):

- Vet ni om att ni kan be om att få betyg? (*Observera vad som anges i författningsstöd betr. Intyg resp. betyg!*)
- Är det något av er som har fått betyg? Kändes betyget/en rättvisa?
- Har ni fått information om att ni kan gå ett extra, tionde år?
- Är det något som ni tycker borde vara bättre i den här skolan? Vad?
- Vad händer när ni slutar i den här skolan?